

Progresjonsplan innenfor fagområdene for Fjære barnehage

Rammeplanen sier at progresjon skal tydeliggjøres og dokumenteres i barnehagen. For å sikre en god progresjon i fagområdene har vi i Fjære barnehage fokus på:

- Voksne har kompetanse på barns utvikling og hva progresjon er.
- Voksne er bevisste hva de kan gjøre i forhold til å hjelpe barns utvikling.
  - Voksne har ansvar for å sikre god utvikling gjennom lek.
  - Aktiviteter er tilrettelagt de ulike aldersgruppene.
  - Fjære Barnehage har en egen progresjonsplan.
  - Observasjon av alle barn.

Vi følger barns utvikling ved å bruke forskjellige observasjonsmetoder i tillegg til den kunnskap vi får i det daglige samspillet med barna. Eksempler på observasjonsmetoder vi bruker er:

- 1) Kartleggingsverktøyet "Alle med". Dette brukes minimum en gang i året på alle barn.
- 2) "Tras" bruker vi for å kartlegge barn vi har en begynnende bekymring for barnets språkutvikling.
- 3) Praksisfortellinger: Dette er skriftlig gjengivelse av en situasjon som kan illustrere mestring eller utfordringer for enkeltbarna. Disse danner grunnlag for refleksjonsnotater vi bruker hos personalgruppen og som vi tar utgangspunkt ved videre tiltak.
- 4) Observasjon av hvor mye kontakt barna får av personalet
- 5) Barneintervju

Årlige sjekkpunkter for evaluering:

- Hva har vi gjort, og gjør vi det vi har sagt vi skal gjøre?
- Uttalelser fra SU.
- Uttalelser fra personalet og fra barna.
- Hvilke kurs har vi gjennomført, eller hvilke kurs er det vi ser at vi trenger?
- Ha gode systemer for synliggjøring og dokumentering.

Utformingen av progresjonsplanen:

Progresjonsplanen tar ikke utgangspunkt i alder men i tre faser. Vi mener at barns adekvate utvikling er forskjellig uavhengig av alder, og bygger derfor opp under en slik inndeling. Innenfor hver av fasene kan det befinne seg barn i ulik alder avhengig av det enkelte barns utvikling. Et barn kan også befinne seg på ulike faser på ulike fagområder. Vår oppgave er å finne barnets utgangspunkt og bygge videre på dette med de tiltak som nevnes i progresjonsplanen, slik at hvert barn får et tilrettelagt pedagogisk tilbud ut i fra der barnet er, og får dermed en god progresjon.

Når vi beveger oss fra en fase til en annen betyr ikke det at vi legger bort alt vi jobbet med i fasen før. Vi kan bevege oss mellom fasene siden vi vet at gjentakelse tilført nye elementer har god læringseffekt. Målsetningene i planen knyttes til de voksnes arbeid og tilrettelegging/tiltak for de barna som faktisk befinner seg på denne fasen.

Verdier vi legger til grunn i arbeidet:

- Alle barn og voksne skal møtes med respekt og anerkjennelse
- Alle barn er unike og betydningsfulle individer.
- Alle barn kommer til barnehagen med sin personlighet, og vår jobb er å møte barnet der det er.
- Opplevelsen av mestring er nært knyttet til utviklingen av et godt selvilde, derfor må alle barn få utfordringer tilpasset sitt utviklingsnivå og utgangspunkt.
- Barn utvikler seg ulikt og med forskjellig tempo. Ikke alle følger det samme utviklingsmønsteret.
- Barna danner seg selv i samspill med andre barn og voksne.
- Voksne er gode rollemodeller i alt vi sier og gjør.
- Vi voksne i barnehagen skal ha et bevisst forhold til arbeidet med fagområdene og sørge for at disse er tilstede i hverdagen. Disse skal synliggjøres i planer, dokumentasjon og evalueringer.
- Vi skal være tilstedeværende, støttende voksne som følger opp barns initiativ.
- Barn har retten til å eie: egne følelser, egne meninger, egne tanker og egne opplevelser.
- Tydelig voksne som tar barna på alvor og skaper trygghet.
- Vi har respekt for hverandre, for ulikheter, for andre væremåter og uttrykksmåter, og dermed like muligheter til å bli verdsatt i barnehagen.

Antall, rom og form

Fase 1: Mål

- Vi støtter opp om barnets begynnende matematiske utvikling med utgangspunkt i barnets interesser og uttrykksformer.
- Vi tar utgangspunkt i barnet og dets opplevelse av seg selv i gruppa, i barnehagen og hjemme.
- Vi er bevisst egen begrepsbruk og introduserer barna for stor-liten, over- under og opp-ned.
- Begynne å se likheter og ulikheter.
- Kjenne sin plass i garderoben og ved bordet.
- Kunne orientere seg i ulike rom på småbarnsbasen.

Fase 1: Tiltak

- Lek med tall, introdusere 1-10.
- Telle fingre, tær, barn i gruppa.
- Knytte tellingen og begrepsbruken til kjente konkrete.
- Telleleker.
- Lek med former, leke med puttekasser, puslespill.
- Sette ord på handlinger sammen med barna.
- Ha sanger, rim og regler med matematisk innhold.
- Undre seg sammen med barna.

Fase 2: Mål

- Barna skal lære seg sammenhenger, likheter, ulikheter, størrelser, antall og former.
- Vi støtter opp under barnas nysgjerrighet og utforsker glede.
- Vi er bevisste barnas begynnende forståelse av sammenhengen mellom mengde, tall og tallsymbol.
- Vi introduserer flere begreper knyttet til måling og mengde.
- Telle til 10.
- Forstå tidsbegrep i dag/ i morgen.
- Forstå ulike størrelser og motsetninger som høy/lav, lang/kort, tynn/tykk, tung/lett.
- Lære navn på sirkel, trekant, firkant og kjenne igjen forskjellige former i naturen.

Fase 2: Tiltak

- Lek med former, tegner dem, benevner dem og bruker dem i hverdagslivet.
- Måling, veiing, eksperimentering. Vi inkluderer barna i matlaging.
- Konstruksjonslek (Lego, naturmateriale, snekring.)
- Spill med fokus på læring av tall og matematiske begreper.
- Vi går på tur i skogen og finner materialer der til undring og bygging.
- Vi undrer oss og resonerer sammen med barna om likheter, ulikheter, størrelser, antall og former.
- Vi bruker naturen aktivt til å undre oss sammen med barna i forhold til sammenhenger og ulikheter.
- Vi er bevisste på å ha utfordrende lekemateriell tilgjengelig.

Fase 3: Mål

- Vi legger til rette for litt mer avansert eksperimentering med former, systemer, mønster og mengde.
- Orienter seg i naturen.
- Lære seg forskjell på rektangel og kvadrat.
- Kunne følge regler i ulike spill.

Fase 3: Tiltak

- Introdusere det "å legge til" og "ta bort".
- Videreføring av tiltakene nevnt overfor.
- Bruke kart og globus.
- Tegne og klippe ut ulike former.
- Vi legger til rette for aktiviteter som styrker og videreutvikler barnas forståelse av sammenhengen mellom tall og mengde.

Kropp, bevegelse og helse

Fase 1: Mål

- Vi legger til rette for å gi barna et godt grunnlag for grunnleggende motoriske ferdigheter.
- Vi tilpasser det fysiske miljøet slik at det blir god plass til "tumlelek".
- Vi organiserer hverdagen slik at det blir en god vekslning mellom aktivitet og ro.
- Barna skal kunne sette ord på enkle kroppsdelene.
- Barna skal sette egne, personlige grenser.
- Barna skal smake og erfare ulike smaker.
- Vi gjennomfører en turdag i uken og er ute hver dag.
- Vi legger til rette for selvstendighetstrening med å hente matboksen.

Fase 1: Tiltak

- Et fysisk miljø med god plass til utfoldelse, boltreplass.
- Hopping fra små høyder, hermelek, titt-lek.
- Utelek, bevegelse i ulent terreng, allsidige motoriske utfordringer.
- Sove ute.
- Gode rutiner på stellerom med begynnende læring hvor barna ut fra hva de kan klare, deltar i stellet.
- Meg-selv tema.
- Gode rutiner ved måltidet. Vi synger alltid mat-sang, og det skal alltid sitte en voksen ved bordet.

Fase 2: Mål

- Gjennom gode erfaringer med varierte og allsidige bevegelser og utfordringer, skal barna få en positiv selvoppfatning gjennom egen mestring
- Vi bruker barnehagens uteområde og turområde.
- Vi gjennomfører to turdag i uken.
- Vi har fokus på å gi alle utfordringer ut i fra barnets eget utviklings og mestringsnivå.
- Vi verdsetter forskjelligheter.
- Vi har fokus på et hyggelig måltid med fokus på sunt kosthold og mangfoldige smaksopplevelser.
- Vi har fokus på god hygiene og renslighet.
- Vi legger til rette for selvstendighetstrening mht. dobesøk, håndvask og av og påkledning.
- Vi er ute hver dag.
- Kunne gå i trapp uten å holde seg.
- Hoppe, hinke, balansere og løpe.
- Kunne tegne et ansikt.
- Kunne bruke skje og gaffel riktig.
- Øve på riktig blyantgrep

Fase 2: Tiltak

- Turer i nærmiljøet.
- Legge til rette for motorisk utfordrende aktiviteter på uteområdet.
- På turer i skogen i ulent terreng.
- Finmotorisk trening: Tegning, klipping, hjelpe til på kjøkken med kutting, baking osv.
- Vi har to turdager i uka i tillegg til at vi skal være ute hver dag.
- Stimulere til rollelek ute.
- Håndvask, toalett trening og vi snakker om virus/bakterier.
- Måltid med gode rammer. Vi starter med bordværs, spiser sammen, sender maten til hverandre og voksne prater sammen med barna.
- Alle smaker på maten, men dersom de ikke vil ha det kan de få nista si istedenfor.

Fase 3: Mål

- Vi tilrettelegger for å styrke og videreutvikle motoriske ferdigheter slik at barna får en positiv selvoppfatning gjennom egen mestring.
- Vi forventer at barna kler på og av seg selv og legger til rette for dette mht. garderobeutstyr og tidsbruk.

Fase 3: Tiltak

- Lengre turer bort fra barnehagen.
- Barna får bruke verktøy, sag/øks/kniv i større grad enn tidligere.
- Spesiell fokus på finmotoriske øvelser, klipping, blyantgrep,
- Balansering og klatring.
- Ball lek - kaste og ta i mot ball/fotball.

Kommunikasjon, språk og tekst

Fase 1: Mål	Fase 1: Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vi er tilstedeværende voksne på gulvet med barna. Vi tolker, lytter og ser barns signaler. ▪ Vi ser, tolker og responderer på barns kroppsspråk. ▪ Vi kjenner betydningen av de ulike signalene barna gir. Vi bekrefter, benevner og gjentar ord riktig. ▪ Vi har fokus på hverdagssituasjoner som barna kjenner seg igjen i, vi setter ord på disse situasjonene. ▪ Vi skaper et språkstimulerende miljø i alle hverdagssituasjoner, som påkledning, måltid, bleieskift mm. ▪ Vi er bevisst det fysiske miljøet og legger til rette for "tumleleken" ▪ Vi er delaktige i den begynnende rolleleken. ▪ Vi introduserer enkle begreper som beskriver følelser ▪ Bygge vennskap på naturlige relasjoner 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bruk av enkle rim, regler og sanger, med utgangspunkt i "det nære". ▪ Bruk av hånddukker. ▪ Bruke snakkepakker. ▪ Tegn til tale. ▪ Bruk av språkkort. ▪ Bruke korte setninger, få ord. ▪ Bruke bilder og første bokstaven i eget navn og ordbildet av navnet i garderoben, stellerom og ellers i rom der barna er. ▪ Alle barn har egen perm med bilder, sanger og historier. Vi bruker denne aktivt i kommunikasjonen med barna. ▪ Bildebøker. ▪ Stor grad av bruk av konkrete i fortellinger. ▪ Flanellograf. ▪ Kims lek. ▪ Mye en til en kontakt mellom barn og voksne, eks. på stallebordet og i garderoben.
Fase 2: Mål	Fase 2: Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vi viser interesse for det barn uttrykker og formidler. ▪ Vi knytter det muntlige og skriftlige språket sammen. ▪ Vi legger til rette for lek med ord og fabulering. ▪ Vi legger til rette for lek med lyder og bokstaver muntlig og skriftlig, samt innblikk i språkets rytme. ▪ Vi synliggjør skriftspråket i det fysiske miljøet. ▪ Vi bruker tid på muntlig formidling av historier og fortellinger. ▪ Vi er bevisste på at barna har tilgjengelig språkstimulerende materiell. ▪ Vi legger til rette for og deltar i rollelek med fokus på at barna lærer seg lekekoder. ▪ Vi er gode samtalepartnere i hverdagen. Vi samtaler om det vi gjør, været, hva har vi gjort og hvem vi har lekt med. Fokus på begreper som beskriver tid, sted og rom. ▪ Vi bruker språket aktivt til å snakke om/kjenne igjen følelser og begreper knyttet til dette. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bruke snakkepakker. ▪ Bruke begynnende tekstskeping. ▪ Vi setter tekst på tegninger. ▪ Oppmuntre barna til å skrive navnet selv. ▪ Oppfordre til tegning og lekeskriving ▪ Rim, regler, sanger. Med mye innslag av "nonsens" innhold og lek med språket. ▪ Bruke bildebøker med noe tekst. ▪ Bruke spill som stimulerer til lek med bokstaver og innlæring av begreper, preposisjoner. ▪ Bruke muntlige fortellinger med innslag av konkrete og dramatisering. ▪ Barna dramatiserer, synger og forteller. ▪ Bruk av ordbilder på egne navn og enkelte konkrete. ▪ Bruke humor i hverdagen, tullefortellinger og tulesanger. ▪ Gi tid til undring og filosofering. ▪ Klappeleker, eks. klappe barnets navn eller andre symboler.
Fase 3: Mål	Fase 3: Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vi er oppmerksomme på hvordan språket brukes til å konstruere lek, og deltar aktivt for å stimulere dette dersom det er nødvendig. ▪ Være støttende og undrende sammen med barna i forhold til lek med bokstaver og lesing. ▪ Vi gir skolestarterne ekstra utfordringer mht. språkforståelse. ▪ Barna kan skrive navnet sitt når de begynner på skolen. ▪ Vi legger til rette for samtale med et utvidet fokus på det mellommenneskelige. ▪ Ta i mot og følge beskjeder 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gi rom for rolleleken. ▪ Barna oppfordres til å skrive navnet sitt og gå på jakt etter bokstavlyder. ▪ Lekeskriving, avskrivning. ▪ Høytlesning, fortellinger, gjenfortellinger, dramatisering. ▪ Tekstskeping, fridiktning, vitsing, gåter, riming. ▪ Videreutvikling av språk humor. ▪ Leke lesing/medlesning. ▪ Bruke språket til å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer til å løse konflikter og skape positive relasjoner i lek.

Natur, miljø og teknikk

Fase 1: Mål

- Vi stimulerer til å bruke sansene og tar utgangspunkt i barns nysgjerrighet.
- Barna erfarer hva er kaldt og hva er varmt.
- Vi opplever verden sammen med barna.
- Gjenkjenne de mest vanligste dyr og vekster i nærmiljøet.

Fase 1: Tiltak

- Oppleve, erfare og få kjennskap til naturkreftene ved å være ute i all slags vær.
- Sortere matsøppel, kaste papir
- Legge til rette for erfaringslæring. Barna lærer om planter og dyr gjennom å se, ta på og lukte.
- Fokus på teknikk i umiddelbar nærhet. – lysbryter, vannkran mm.
- Vise bilder i album og på pc sammen med barna.
- Miljøprosjekt en måned i året.

Fase 2: Mål

- Vi inkluderer friluftaktiviteter og utelek i barnehagens hverdagsliv.
- Vi stimulerer til undring over naturens syklus.
- Vi har fokus på miljø.
- Barna skal oppleve glede ved å ferdes i naturen.
- Barna skal få grunnleggende innsikt i natur og miljøvern.
- Få kunnskap om dyr og vekster i nærmiljøet.
- Vite hvor maten kommer fra.
- Få begynnende kunnskap om livsløpet.

Fase 2: Tiltak

- To turdager, og vi er ute hver dag.
- Naturopplevelser i alle årstider.
- Sortere søppel, plukke søppel.
- Undre seg i sammen med barna.
- Erfaringslæring - utforske dyr og planter vi finner på vår vei.
- Vi har plansjer, oppslagsverk, utstyr til forskning tilgjengelig.
- Plante på våren.
- Vi lar barna være delaktige i daglige gjøremål.
- Miljøprosjekt en måned i året.

Fase 3: Mål

- Vi gir erfaringer med og kunnskaper om dyr og vekster og deres gjensidige avhengighet og betydning for matproduksjon.
- Vi stimulerer til undring og spørsmål i forhold til teknikk og fysikk. (Årsak – virkning)
- Vi leser av strømmåleren og setter det inn i et diagram slik at vi kan se hvor mye strøm vi bruker når det er varmt ut og når det er kaldt.

Fase 3: Tiltak

- Samtaler om hvor ulik mat kommer fra og hvordan blir ting til?
- Barna lærer mer om gjenbruk og resirkulering.
- Bruke turer og nærmiljø ute til undring.
- Legge til rette for forskning/eksperimentering.
- Førskoleklubben leser av strømmen en gang i måneden.
- Miljøprosjekt en måned i året.

Kunst, kultur og kreativitet

Fase 1: Mål

- Vi introduserer ulike formingsteknikker, med fokus på den taktile sansen.
- Fokus på prosessen og skaperglede, ikke på produktet.
- Bruke sang, dans, musikk, rytme som hverdagsaktiviteter.
- Voksne verdsetter barnekulturens egenverdi.
- Barna opplever å bli lest for- møter bøker.

Fase 1: Tiltak

- Fingermaling, leire, ull på formingsrommet.
- Spontansang.
- Sang.
- Rytmeinstrumenter.
- Trampe og klappe.
- Teateropplevelser i barnehagen.
- Hermelek, ta vare barnas initiativ.
- Vi har kunstutstilling på til FN-dagen.

Fase 2: Mål

- Vi legger til rette for at barna får prøve ut ulike formingsteknikker. Vi møter barna der de er og prøver å utnytte deres interessefelt/fokus. Møte deres skaperglede.
- Vi presenterer ulike kulturuttrykk for barna.
- Vi tilrettelegger for at barna opplever gleden ved sang, musikk og bevegelse.
- Barna tør å stå på scenen og ha roller i "rolleken".
- Barna maler med bestemte farger og kjenner igjen fargene.
- Tegne enkle former og figurer.

Fase 2: Tiltak

- Vi maler, tegner, klipper, limer og leker med leire.
- Stimulere til rollelek ved å dramatisere og la barna få teateropplevelser.
- Besøke biblioteket, kirken, museer etc.
- Voksne som tør slippe seg løs og som er igangsettere og medhjelpere for barna.
- Voksne som gir barna rom og er lydhøre.
- Vi bruker sang i samling og spontant i barnehagehverdagen.
- Vi sier ja når barna tar initiativ til bruk av musikk.
- Møte barna på deres musikkønsker.
- Vi har kunstutstilling på FN-dagen.

Fase 3: Mål

- Vi gir barna trygge rammer slik at de tør uttrykke seg kreativt alene eller i liten gruppe.
- Vi introduserer ulike kulturuttrykk for barna.
- Vi utvider barnas horisont ved å dra på lengre turer ut av Grimstad.
- Barna utvikler sin følsomhet til å lytte, iaktta og uttrykke seg gjennom allsidige møter med og refleksjon over kultur, kunst og estetikk.

Fase 3: Tiltak

- Lage/fortelle fortellinger, vitser og gåter sammen med barna.
- Bruk av mer avanserte kreative teknikker. Slik som brodering, veving, snekring, fingerhekling etc
- Tilrettelegge for mer langsiktige kreative prosjekter som vi har.
- Delta på aktuelle teater/forestillinger.
- Oppfordre barna til å vise sitt "produkt" for andre, det være seg sang, dans, drama, kunstverk mm.
- Vi har kunstutstilling på FN-dagen.

Nærmiljø og samfunn

Fase 1: Mål	Fase 1: Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Barna skal bli trygg på barnegruppen ▪ Vi lar barna få erfare at de har medbestemmelse på sin hverdag i barnehagen. ▪ Vi er trygge støttepersoner når barna utvider sin horisont fra sin familie til barnehagen som et miniatyrsamfunn. ▪ Barna møter andre barn og voksne og lærer seg "spillereglene" i barnehagen, og de skal få erfare at de betydningsfulle for felleskapet. ▪ Vi lar barna bli kjent med nærmiljøet rundt og i barnehagen.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vi er tilstedeværende voksne og observerer barnas kroppsspråk og handler etter dette. ▪ Tema barn og familie "hvem er jeg og hvem er de andre?" ▪ Øve på turtaking. ▪ "Huset mitt" med bilder fra barnets nærmeste familie. ▪ Turer til Vikkilen, nabogårder, sentrum mm.
Fase 2: Mål	Fase 2: Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Introdusere barna for nærmiljøet. ▪ La barna erfare at de har medbestemmelse og medvirkning på sin hverdag i barnehagen. ▪ Barna skal bli introdusert for ulike tradisjoner og levesett og utvikle en forståelse for dette.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Besøke f.eks. politi, brannvesen, bibliotek, matbutikker, naboer, Fjære kirke. ▪ Presentere barna for flere valg og gi dem valgmuligheter i barnehagehverdagen. ▪ Følge opp barnas initiativ. Buke rollelek og følg opp barnas fantasifulle verden. ▪ Barna har rett til å si sin stemme. Vi lever i et samfunn som er preget av demokrati der alle er likeverdige med rett til å påvirke. Vi eier retten til å eie våre egne følelser uavhengig av hva andre må mene eller tro. ▪ Alle har stemmerett men man vinner ikke alltid.
Fase 3: Mål	Fase 3: Tiltak
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Legge til rette for besøk på bedrifter/arbeidsplasser som har tilknytning til barna i barnehagen ▪ Presentere nasjonale og lokale styringsordninger og hva et demokrati er.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Introdusere konge, statsminister, ordfører og deres funksjon. ▪ Besøke kommunestyresalen og snakke om hvordan lover blir laget og revidere egne "lover" for Fjære barnehage. ▪ Arrangere møte mellom beslutningstagere og barna i barnehagen.

Etikk, religion og filosofi

Fase 1: Mål

- Vi har kunnskaper og kompetanse om de ulike barnas religiøse livssyn og kulturelle bakgrunn.
- Vi er gode rollemodeller.
- Vi hjelper barna å identifisere egne og andres følelser
- Vi viser alternative handlingsatferder.
- Vi har respekt for barnets identitet og personlighet.
- Barna skal oppleve høytider og tradisjoner.
- Skape forståelse for at alle har lik verdi uavhengig av ulikheter, for eksempel mellom kjønnene.

Fase 1: Tiltak

- Sikre god dialog med foreldre. Overføre kunnskap fra foreldre/foresatte til barnehagen.
- Markere kristne høytider (jul og påske) med konkrete, fortellinger.
- Markere andre merkedager i samarbeid med foreldre/foresatte til de religionene som er representert i barnehagen til enhver tid.
- Vi er på gulvet sammen med barna og er i forkant av situasjonene før noe uheldig skjer.
- Barn blir kjent med egne følelsesmønstre og viser det i hverdagen.
- Samlinger som tar for seg høytider og tradisjoner.

Fase 2: Mål

- Vi skaper tid og rom for samtale og et fysisk miljø som skaper rom og innbyr til samtale.
- Vi hjelper barnet med å identifisere egne og andres følelser og handle etter dette.
- Vi er støttespillere og aktive medhjelpere i konfliktløsning.
- Vi er tydelige voksne i forhold til samfunnets normer og regler, hva som er rett og galt.
- Vi viser nulltoleranse for mobbing.
- Barna skal vite hvordan og hvorfor vi feirer ulike høytider og tradisjoner.

Fase 2: Tiltak

- Fokus på barnesamtalen, undre seg over livet – fødsel liv, død, normer og verdier.
- Snakkeballen.
- Tema i samlinger, bruk av voksne i rollespill.
- Erfare at egne valg og handlinger kan påvirke situasjoner.
- Barnehagen har en gjennomarbeidet og bevisst verdiplattform som ligger til grunn for alt vi gjør.
- Markere kristne høytider/andre kulturers merkedager. Bruke drama – filosofere mer over mysteriene.
- Samlinger som tar for seg høytider og tradisjoner.

Fase 3: Mål

- Vi er bevisste rollemodeller når det gjelder toleranse og respekt
- Vi fyller begrepene toleranse og respekt med et verbalt innhold og knytter dette til hendelser i hverdagen slik at barna får en større forståelse for hva dette betyr i praksis.
- Vi stimulerer til refleksjon rundt vennskap.

Fase 3: Tiltak

- Barnehagen har en gjennomtenkt verdiplattform som ligger til grunn for alt vi gjør.
- Barn og voksne sammen reflekterer over egne handlinger, og handlingsalternativer. Gi barna språklige verktøy.
- Barna må stå til ansvar for egne handlinger.
- Bruke samtalen til refleksjon rundt egne erfaringer og sette seg inn i andres ståsted.
- Markere kristne høytider/andre kulturers merkedager. Reflektere over de store spørsmål ut fra barnas initiativ. Reflektere over ulikheter.

